

7. Пилипчук, О. «Перевернуте навчання» інформатики [Електронний ресурс] / О. Пилипчук, В. Ластовецький, Є. Шестопапов. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/manage/42677>. – Дата доступу: 21.02.2015.

8. Практична медіаосвіта: авторські уроки. Збірка / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенко ; за науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2013. – 447 с.

9. Фоміних, Н. Позитивні й негативні сторони застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі / Н. Фоміних // Зб. наукових праць Уманського держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини / гол. ред. М. Т. Мартинюк. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2009. – Ч. 3. – С. 186–190.

10. Чикіна, Ю. Ю. Позитивні аспекти та негативні наслідки використання засобів комп'ютерно-інформаційних технологій у підготовці майбутніх вчителів географії / Ю. Ю. Чикіна // Вісник Луганського національного Університету ім. Тараса Шевченка. Сер. Педагогічні науки. – 2013. – № 18 (277). – Ч. III. – С. 102–109.

11. Яцишин, А. В. Застосування віртуальних соціальних мереж для потреб загальної середньої освіти / А. В. Яцишин // Інформаційні технології в освіті. – 2014. – № 19. – С. 119–126.

УДК 37.011

Г. В. Онкович

Національна академія педагогічних наук України

А. І. Ляшкевич

Херсонська державна морська академія (Україна)

ТЕОРІЇ СУЧАСНОЇ МЕДІАОСВІТИ

Медіаосвіта (англ. media education) – напрям у педагогіці, спрямований на вивчення масовокомунікативної та інформаційної природи ЗМІ (преси, телебачення, радіо, кіно, відео і т.ін.), принципів їх використання для актуалізованого оволодіння основами знань. Її основні завдання: підготувати нове покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різноманітної інформації, навчити людину протистояти впливові на психіку, оволодівати засобами спілкування на основі вербальних та невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів. Завдяки медіаосвіті, проголошеної ЮНЕСКО одним із пріоритетних напрямів у педагогіці XXI століття, людина набуває інформаційної та медіаграмотності. Нині вона досить впевнено входить у коло сучасних гуманітарних наук як інтегративна дисципліна. Це, зокрема, засвідчують теорії медіаосвіти, творці яких представляють різні галузі наукового знання.

Theory of modern media education

Media Education is a branch in pedagogy aimed at studying the nature of mass communicative and information nature of media (press, TV, radio, film, video, etc.), the

principles of their use for actualized mastering of the basic knowledge. Its main objectives are to prepare the next generation to live in the modern information environment, to perceive information, to teach a man how to resist impact on the psychics, to master means of communication based on verbal and non-verbal forms of communication through technical means. Thanks to media education, declared by UNESCO as one of the priorities in the XXIst century pedagogy, a person acquires information and media literacy. Now it is confident enough in the range of modern humanities as an integrative discipline. In particular, it is confirmed by the theory of media education, the creators of which represent different branches of scientific knowledge.

Від 2001 р. медіаосвіту й медіакомпетентність, за ЮНЕСКО, послідовно пов'язують і з розвитком демократичного мислення, і з підвищенням громадянської відповідальності особи. Підсумкові документи багатьох міжнародних форумів, де обговорювалися проблеми медіаосвіти, засвідчують, що нині у світовій педагогіці її використовують для розвитку громадянської відповідальності, гуманізму й демократії [2; 4; 6; 10; 11; 14]. Попри те, що поняття «медіаосвіта» вперше було сформульовано 1973 року на спільній нараді сектора інформації ЮНЕСКО та Міжнародної ради з кіно та телебачення, дослідники досі повертаються до визначення цього складного міждисциплінарного явища [15]. Так, російський дослідник О.В. Федоров, спираючись на визначення ЮНЕСКО, розглядає медіаосвіту як процес розвитку особистості з допомогою і на матеріалі засобів масової інформації (медіа) з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здатностей, критичного мислення, вмінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу й оцінки медіатекстів, навчання найрізноманітніших форм самовираження за допомогою медіатехніки. Набута і результаті цього процесу медіаграмотність допомагає людині активно використовувати можливості інформаційного поля телебачення, радіо, відео, кінематографа, преси, Інтернет [12–14], допомагає краще зрозуміти мову засобів соціальної комунікації. Це визначення уточнює українська дослідниця Г.В. Онкович, на думку якої медіаосвіта – це – *діяльний процес розвитку і саморозвитку особистості з опертям та використанням матеріалів засобів масової комунікації (медіа)*. Інша російська дослідниця І.А. Фатеева під терміном «медіаосвіта» розуміє «всі цілеспрямовані і систематичні дії, призначені для задоволення освітніх потреб, котрі породжені фактом існування мас-медіа» [11], а І.В. Жилавська вважає, що медіаосвіта – це «скупність системних дій суб'єктів медіаосвітньої діяльності, спрямованих на формування особистості, котра володіє культурою спілкування з засобами масової комунікації на основі гуманістичних ідеалів і цінностей» [4]. При цьому дослідниця наголошує, що в цивілізованому суспільстві метою медіаосвіти може бути винятково виховання особистості на гуманістичних, духовних ідеалах, інакше це – антиосвіта. Зауважимо, що цей медіаосвітній напрям освіти нині

став предметом підвищеної уваги не тільки педагогів і журналістів, а й багатьох фахівців гуманітарної сфери. Досить звернутися для прикладу до переліку теорій як медіа, так і медіаосвіти [1; 5; 10; 11; 13; 2].

Для ефективного користування медіаресурсом, треба знати принципи, за якими діють ЗМІ, а це потребує розгляду основних теорій в галузі мас-медіа. На формування багатьох з них значно вплинули класичні праці Г. Лассуела и М. Маклюена – засновників теорії медіа. Аналіз наукової літератури, проведений О.В.Федоровим, засвідчує виокремлення таких основних теорій медіа: ін'єкційна, ідеологічна, семіотична, культурологічна, споживання і задоволення потреб. Розмаїття теорій свідчить про те, що практичними підходами відзначаються майже усі концепції медіаосвіти, й це підтверджує необхідність збалансованості медіаосвітнього процесу. Так чи інакше, у більшості випадків теорії медіаосвіти відводять центральні ролі суб'єктові навчання або самонавчання.

Щоб пересвідчитися в цьому, досить звернути увагу спільноти на функції мас-медіа (інформаційна, виховна, освітня, соціально-управлінська, рекреативна, релаксаційна, компенсаторна, естетична та ін.), на класифікаційні параметри медіатехнологій, на соціально-педагогічну класифікацію медіа тощо. Варто згадати й про цільові орієнтації (з позицій соціальної політики, системи освіти, медіаагенцій і замовників медіатекстів) і про варіанти негативного впливу медіатекстів на аудиторію. А відтак важко переоцінити потенціал медіаосвіти в плані розвитку людської особистості: емоцій, інтелекту, самостійного творчого й критичного мислення, світогляду, естетичної свідомості (сприйняття, умінь художнього аналізу тощо), активізації знань, набутих у процесі вивчення традиційних дисциплін гуманітарного циклу [3; 5]. Тож – без перебільшення – коло гуманітарних наук, дотичних до медіаосвіти, надто широке. До того ж можна з успіхом розглядати медіаосвіту й в колі інших наук.

Для початку звернімося до теорій медіаосвіти, які досить докладно проаналізував і представив російський дослідник О.В. Федоров і представники його наукової школи, інші дослідники, й пересвідчимося в цьому [12; 6; 2]. Зауважимо принагідно, що всі ці теорії передбачають певні педагогічні стратегії.

«Ін'єкційна» («захисна», «протекціоністська», «прищеплювальна») теорія медіаосвіти (Inoculatory Approach, Protectionist Approach, Hypodermic Needle Approach, Civil Defense Approach, etc.) та її теоретична база – «ін'єкційна» теорія медіа (теорія «магічної кулі»). Ключові цілі «ін'єкційної» теорії медіаосвіти (запобігання шкідливим впливам медіа, протиставлення «вічних культурних цінностей» негативному впливові медіа, навчання розуміння відмінностей між реальністю і медіатекстом; пом'якшення ефекту надмірного захоплення медіа – переважно щодо дитячої та молодіжної аудиторії і та ін.).

Теорія медіаосвіти як джерело задоволення потреб аудиторії та її теоретична база (теорія «споживання і задоволення» в галузі медіа). Її педагогічна стратегія: спрямованість на допомогу аудиторії видобувати з медіа максимум користі відповідно до своїх потреб (з урахуванням стимулювання розуміння тих, хто навчається, ролі медіа в їхньому житті, здатностей до аналізу й оцінювання окремих елементів медіатекста), що розглядається як головна мета медіаосвіти.

Ідеологічна теорія медіаосвіти (Ideological Approach) та її теоретична база: ідеологічна теорія медіа. Головні цілі медіаосвіти: стимуляція бажання аудиторії змінити систему масової комунікації (якщо у влади в країні перебувають сили, далекі від ідеології педагога), або навпаки – прищеплення думки, що система медіа, котра склалася, – найкраща (якщо влада в державі належить лідерам, ідеологію яких педагог цілком поділяє). Основний зміст медіаосвіти: політичні, соціальні та економічні аспекти медіа. Педагогічна стратегія: аналіз численних протиріч, котрі містять політичні, соціальні та економічні аспекти медіаз погляду того чи іншого класа.

Семіотична теорія медіаосвіти (Semiotic Approach). Семіотична теорія медіа (Р. Барт, Ж. Берже, К. Метц та ін.) як теоретична база семіотичної теорії медіаосвіти. Головна мета медіаосвіти: навчання аудиторії „правильно читати” медіатекст. Основний зміст медіаосвіти: коди й «граматика» медіатексту, тобто мова медіа.

Культурологічна теорія медіаосвіти (Cultural Studies Approach) та її теоретична база (культурологічна теорія медіа). Головна мета медіаосвіти: навчання аудиторії розуміння того, як медіа можуть збагатити сприйняття, знання і т. ін. людини. Основний зміст медіаосвіти: «ключові поняття» медіаосвіти, ролі, котрі відіграють у суспільстві стереотипи, що ширяться за допомогою медіа. Провідні представники культурологічної теорії медіаосвіти (Д. Букінгем, К. Безелгет, Е. Харт, Б. Дункан, К. Ворноп та ін.).

«Практична» теорія медіаосвіти (Practical Approach) та її теоретична база: адаптована теорія «споживання і задоволення» в галузі медіа. Тип стосунків медіа й аудиторії (вплив медіа на аудиторію обмежений, вона може сама правильно вибрати й оцінити медіатекст відповідно до своїх потреб). Головна мета медіаосвіти: допомогти аудиторії видобути з медіа максимум практичної користі відповідно до своїх потреб. Основний зміст медіаосвіти: навчання учнів (або педагогів) використовувати медіаапаратуру, медіатехнології, програмне забезпечення.

Теорія медіаосвіти як формування «критичного мислення» (Critical Thinking Approach, Critical Democratic Approach) та її теоретична база (синтез «захисної», «семіотичної» та «ідеологічної» теорій; остання адаптується у

пом'якшеному, позбавленому відверто «класового» й «марксистського» вигляду). Тип стосунків медіа та аудиторії: медіа – «четверта влада», котра ширить моделі поведінки й соціальні цінності серед різномірної маси індивідуумів. Головна мета медіаосвіти: захистити учнів від маніпулятивного впливу медіа, навчити орієнтуватися в інформаційному потоці сучасного демократичного суспільства. Основний зміст медіаосвіти: вплив медіа з допомогою так званих «кодів» (умовностей-символів).

Естетична (художня) теорія медіаосвіти (Aesthetic Approach, Media as Popular Arts Approach) та її теоретична база (культурологічна теорія медіа). Головна мета медіаосвіти: навчання аудиторії основних законів і мови художнього спектру медіаінформації, розвиток естетичного (художнього) сприйняття й смаку, здатності до кваліфікованого аналізу художніх медіатекстів. Основний зміст медіаосвіти: мова медіакультури, авторський світ творця художнього медіатексту, історія медіакультури (історія кіномистецтва, художнього телебачення, фотографії і та ін.).

Соціокультурна теорія медіаосвіти (Social and Cultural Approach) та її теоретична база: культурологічна теорія (необхідність освіти як результат розвитку медіакультури) й соціологічна (як результат усвідомлення в педагогіці значущості соціальної ролі медіа). Основні положення соціокультурної теорії медіаосвіти (за О.В. Шариковим): 1) розвиток медіа закономірно призводить до необхідності виникнення спеціальної професійної освіти в кожній новій сфері, зв'язаній із появою нових ЗМК; 2) враховуючи масовість медіааудиторії, у професіоналів, щонайперше викладачів спеціальних медіадисциплін, виникає потреба навчати більш широкі прошарки населення мови медіа; 3) ця тенденція посилюється у зв'язку з тим, що суспільство усвідомлює все сильніший вплив медіа на своє життя, а це породжує осмислення соціальної ролі медіа і, як наслідок, переконує медіапедагогів у подальшому розвитку медіаосвітнього процесу. Російський дослідник О.В. Федоров, зокрема, зазначає, що у соціокультурній теорії медіаосвіти О.В. Шарикова зроблено спробу подолати перегини як теорії розвитку критичного мислення (з її акцентом на «викриття» негативних або брехливих тенденцій в медіакультурі), так і (значною мірою основаних на семіотичній теорії медіаосвіти) концепцій «візуальної грамотності», «медіаграмотності», котрим, зазвичай, властива асоціальність, відрив від суспільних аспектів діяльності медіа [12].

Теоретичною базою теологічної/ релігійної теорії медіаосвіти (Theological Approach), за О. Федоровим, є близька до етичної теологічна теорія медіа. Передбачається, що медіа здатні формувати певні духовні, етичні/моральні, ціннісні принципи аудиторії (особливо це стосується неповнолітніх). Із цього випливає головна мета теологічної медіаосвіти: прилучити аудиторію до тієї

або іншої моделі поведінки, до ціннісних орієнтацій, що відповідає тим або іншим релігійним догматам [14]. Зрозуміло, що ціннісні орієнтації у цьому випадку залежать від конкретного релігійного контексту, з істотними відмінностями для християнської, мусульманської, буддистської або іншої віри. На думку О.В. Федорова, дана теорія цілком може бути синтезована не тільки з етичної, але й з ідеологічної, естетичної, екологічної, запобіжної теорій медіаосвіти й теорією розвитку критичного мислення.

Зауважимо, що нині дослідники розглядають технології професійної підготовки журналіста для роботи в освітній пресі, досліджують педагогічну журналістику або й взагалі розглядають медіапродукти з педагогічної точки зору. Це дало підстави Г.В. Онкович виокремити педагогічну теорію медіаосвіти. Цьому прислужилися розмірковування Т.Є. Денисович [3] про «менталетворчу місію педагогічної журналістики» через вплив на людину різними інформаційними засобами з метою формування в її свідомості позитивного і культурного статусу. Майбутні розробники цієї теорії, звичайно ж, звернуть увагу на професійні знання з педагогічної журналістики, котрі реалізуються в процесі реальної практичної діяльності журналіста. Інші досліджуватимуть освітньо-виховні можливості медіазасобів. Напрацювання, котрі розгортатимуть й розвиватимуть педагогічну теорію, наявні. Їх доцільно проаналізувати саме в цьому ракурсі. До того ж прибічники різних медіатехнологій у педагогіці виходять з того, що в центрі уваги має бути особистість. Щонайперше слід врахувати її інтереси та смаки, а відтак слід дати можливість аудиторії розвивати не тільки критичне мислення, а й уміння користуватися інтелектуальним багатством медіа.

Вище ми говорили про те, що будь-яка теорія у навчальному сенсі не може оминати педагогічні технології, котрі – через опертя на мас-медіа – стають медіаосвітніми технологіями. Викладачі, котрі працюють у вишах, де готують медійників, в силу навчальних обставин, – медіадидакти. Вони готують фахівців для роботи в інформаційному просторі й використовують для цього різні технології. На нашу думку, медіадидактична теорія освіти присутня при створенні медіапродукту, при підготовці фахівців у галузі медіа. Дослідники, котрі переймаються проблемами впливу мас-медіа, теж, безперечно, є медіадидактами. Залежно від того, на який канал набуття знань навчителі спрямовують споживача, спонукало Г.В. Онкович говорити про пресодидактику, теледидактику, кінодидактику, інтернетдидактику тощо як про складові медіа дидактики [7–9]. Саме ця складова педагогіки має розробляти теорії медіалогії як науки про медіа, науково обґрунтовувати зміст медіаосвіти, вивчати закономірності, принципи, методи й організаційні форми навчання із залученням медіапродуктів та опертям на мас-медіа. Медіаосвітні технології в поєднанні з іншими

технологіями втілюють принципи гуманізації освіти, сприяють підвищенню професійного, інтелектуального, культурного, духовного, морального рівня фахівця [8; 9]. Їх виокремлення в окрему частину педагогіки – медіадидактику, дає підстави говорити про дидактичну (медіадидактичну) теорію освіти та медіаосвіти й орієнтувати дослідників на перспективу роботи в цьому напрямкові.

Медіаосвітні технології нині все частіше використовуються у навчальному процесі з іншою метою – їх залучають для поглиблення фахових знань з обраної спеціальності. Засоби масової інформації сьогодні присутні у фаховому становленні спеціалістів різних галузей й орієнтують на підвищення професійного рівня упродовж життя. Відтак ідеться про *професійно-орієнтовану медіаосвіту* [9]. Педагоги у процесі навчання й виховання активно використовують медіазасоби при викладанні дисциплін – тож ведемо мову про *предметну медіаосвіту*. Можна наводити безліч прикладів цьому, щоб пересвідчитися у перспективах розвитку медіадидактичної теорії медіаосвіти [7].

Як висновок, можемо зазначити, що нова інтегративна наука – медіаосвіта, в процесі опанування якої людина набуває інформаційної та медіаграмотності, – має бути представлена як навчальна дисципліна у вищій (і не тільки) школі. Це сприятиме розвитку особистості, задовольнить її інформаційні потреби, підвищуватиме освітній і фаховий рівень. Саме завдяки їй медіа стають звичним засобом самоосвіти особистості впродовж життя. І саме в цьому – запорука розвитку теорій сучасної медіаосвіти.

Список основних джерел

1. Бакулев, Г. П. Новые медиа: теория и практика / Г. П. Бакулев. – М. : Изд-во КЛМ, 2008.
2. Баришполец, О. Медіаосвіта: зарубіжний досвід / О. Баришполец // Соціальна психологія. – Київ : Український центр політичного менеджменту, 2008. – № 3. – С. 162–170.
3. Денисович, Т. Е. Педагогическая журналистика / Т. Е. Денисович. – М. : ФОРУМ, 2009. – 144 с.
4. Жилавская, И. В. Интерактивная (журналистская) модель медиаобразования [Электронный ресурс] / И. В. Жилаевская // Медіаскоп. – 2008. – № 2. – Режим доступа: <http://www.mediascope.ru/node/229>. – Дата доступа: 11.01.2015.
5. Информационная грамотность и медиаобразование для всех. – Режим доступа: <http://www.medigram.ru>. – Дата доступа: 05.02.2015.
6. Кириллова, Н. Б. Медиакультура как интегратор среды социальной модернизации : автореф. дис. ... д-ра культурологии : 24.00.01 / Н. Б. Кирилова ; Рос. ин-т культурологии. – М., 2005.
7. Онкович, Г. В. Теорії медіаосвіти / Г. В. Онкович // Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи : наук.-практ. журн. / відп. ред. С. І. Кравченко. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – Вип. 1 (1). – 132 с. – С. 29–33.

8. Onkovich, A. Media Didactics in Higher Education: Oriented Media Education / A. Onkovich // Worldwide Commonalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice. Communications in Computer and Information Science.– Volume 397. – 2013. – P. 282–287.
9. Онкович, Г. В. Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі / Г. В. Онкович // Вища освіта України, 2014. – № 2. – 128 с. – С. 80–87.
10. Почепцов, Г. Г. Медіа: теорія масових комунікацій : навч. посібник для студентів і аспірантів / Г. Г. Почепцов. – Київ : Альт прес, 2008. – 403 с.
11. Фатеева, И. А. Медиаобразование: теоретические основы и практика реализации : монография / И. А. Фатеева. – Челябинск : Челяб. гос. ун-т, 2007. – 270 с.
12. Федоров, А. В. Медиаобразование: история, теория и методика / А. В. Федоров. – Ростов, 2001. – 708 с.
13. Федоров, А. В. Теологическая теория медиаобразования / А. В. Федоров // Инновации в образовании. – 2007. – № 11. – С. 96–101.
14. Федоров, А. В. Современное массовое медиаобразование в России: поиски новых теоретических концепций и моделей / А. В. Федоров // Инновации в образовании. – 2009. – № 9. – С. 1–16.
15. Paris Agenda or 12 Recommendations for Media Education, 2007 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ifar.ru/pr/2007/070625b.htm>. – Дата доступа: 17.02.2015.

УДК 378.147

А. Д. Онкович

*Киевский национальный университет
культуры и искусств (Украина)*

СТУДЕНЧЕСКИЙ ФЕСТИВАЛЬ КАК ИНТЕРАКТИВНАЯ МЕДИАОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ (на примере проведения всеукраинского студенческого фестиваля «ИЗДАТЕЛЬСКИЙ NON-STOP»)

В настоящее время, когда средства массовой информации быстро развиваются, следует обратить внимание на их интерактивность. Интересным примером является фестиваль студентов «Издательский NON STOP», который проходит в Киеве третий год подряд. Цель фестиваля – профессиональный рост начинающих журналистов, специалистов по издательскому делу и редактированию, встречи и контакты между студентами этого направления в Украине. Лозунг «48 часов драйва!» подчеркивает концепцию мероприятия. Соединенные понятием «Фестиваль» действие состоит из нескольких «жанров». Это лекции, встречи с известными деятелями отрасли, круглые столы, мастерские, презентации и веб-сайты студентов, периодические издания, различные конкурсы, книжные выставки, выставки студенческих проектов, концерты. Все мероприятия фестиваля дополняют процесс обучения,